

РАЗГОВОР С АКАД. ЛАДИСЛАВ ШТОЛ

1. Другарю Штол, Вие сте връстник на Юлиус Фучик, Бедржих Вацлавек, Курт Конрад и на други представители на чешката марксистическа критика от 30-те години. Как виждате участието на тази традиция в съвременния литературен процес?

На този въпрос ще Ви отговоря косвено: убеден съм, че ако назованите от Вас представители на марксистическата литературна критика, които жертвуваха живота си в борбата срещу фашизма, бяха останали между нас, в областта на литературата нямаше да се стигне до онази злополучна дезориентация, на която бяхме свидетели в кризисния период на 1968 г. По този начин традицията на Фучик, Вацлавек и Конрад участва в съвременността като едно постоянно живо наследство.

2. Вашата книга „За формата и структурата в словесното изкуство“, в която правите историческа преценка на руската формална школа и пражкия литературен структурализъм, предизвиква широк отзвук. Към кои съвременни тенденции в литературознанието тук взимате критическо отношение?

Тази книга писах през 60-те години, по времето, когато у нас в областта на литературната наука и критика добиваха надмощие онези ревизионистични и немарксистки тенденции, които до голяма степен подготвиха идеологическата атмосфера на кризисния период. Беше необходимо критически да се преразгледат преди всичко тенденциите на фалшиво обяснение и неразбиране на социалната същност на човека, антропологическите представи за абстрактния човек изобщо, симптоматичният антиисторизъм, структуралистичният иманентизъм, тенденциите на обективистично разбиране на литературния процес и т. н. Това, от една страна. От друга страна, трябваше критически да се обърне внимание на отживелиците на вулгарния социологизъм, позитивистичния биографизъм, неспособността на историческата фактография да отлочи същественото от несъщественото и т. н.

3. С какво Ви инспирира съветското литературознание и какъв е според Вас неговият принос в развитието на световното литературознание?

Бих казал, че основен източник на инспирация е преди всичко поуката, която ни дава шестдесетгодишният опит на съветската литературна наука. За литературоведа няма нищо по-напътствуващо от тази повече от полувековна история на съветската литературна теория, от нейните борби, грешки и в крайна сметка правдиво познание. В този аспект може да се оцени приносът на съветската литературна наука в световното литературознание.

4. Как разбирате разликата между литературната критика и литературната наука в оценката на художествената творба?

Със своите основни теоретични проучвания, със своя историко-изследователски принос литературната наука въоръжава методологически литературния критик. Нито един марксистически критик с чувство на отговорност не може да мине без такова научно оръжие, което дава възможност да се проникне в закономерностите на литературния процес. Както вече съм имал възможност да кажа и на друго място, критикът трябва да постигне правдива оценка на художественото произведение по пътя на обективния анализ и за тази цел трябва да бъде въоръжен с познания по естетика, история и теория на изкуството, с прогресивен научен мироглед. Раз-

бира се, трябва да притежава чувствителност и талант, който според мен се проявява преди всичко като голяма любов към изкуството и превръща критиката от професия в призвание.

5. Известно е, че пишете книга за големия чешки историк и критик на литературата Франтишек Шалда. Бихте ли споделили нещо за нейното съдържание?

Шалда може да бъде смятан за основоположник на чешката литературна критика. Шалда, макар и немарксист, беше заедно със Зденек Нейедли и Станислав Костка Нойман ярък учител на волкеровското поколение. Като млади марксисти ние се отнасяхме, разбира се, към Шалда принципиално критично. В основни линии философски той стоеше на почвата на обективния идеализъм. Но в какво се състоеше главната сила на неговото дело, с какво той най-много ни очароваше? Хубавото у Шалда беше това, че като професор в Карловия университет въпреки своите либерални възгледи не изпадна под влиянието на предпазливата кабинетна ученост, която отбягваше парливите въпроси на класовата борба, че благодарение на поета, който живееше в него, той запази своя граждански патос. В своята книга се стреми да покажа Шалда преди всичко като гражданин, който особено по времето на своето тясно сътрудничество с Юлиус Фучик и под негово влияние прекрасно разбра значението на Великата октомврийска революция и който в най-ярките моменти от своята целокупна дейност, както казва Фучик, като критик, поет и гражданин много се приближи до нас. Неговото творчество днес трябва да се чете подчертано критически. Такова прочитане донася на читателите с марксистически убеждения много задълбочени познания.

Разговора води Христина Балабанова